

Nerisariiaanik akulerullugit (Ilinniartitsisumut)

Suut sunik nerisarpat? Atuartut uumassusillit nerisariiaani eqqortumik tulleriiaarnilerlugillu atassu-sissavaat. Imminnut qanoq atassuteqarpat?

🕒 **Sivissussusia:** 60 minutes

📄 Ilinniakkat

QR-code scanneruk

🔗 Ilinniartitsissutissat

- Uumassusillit pillugit paasissutissat taakkualu assingi (Agguaassassaq 1 aamma 2)
- Pappilissat tunuliaqtaasus-sat (Agguaassassaq 3). Aamma allattarfissuaq qaortoq imaluunniit pappiliaq A3 (imaluunniit pappilissat A4-t marluk) allattuiffigineqanngitsoq atorsinnaapput tunuliaqtaas-sarlunammineq titartarneqarsinnaalluni.
- Titartaassutissat
- Nipittartok
- Qiuutit

🛡️ GUARDNA-p allagartaatai

Uumasut imarmiut

- Aarluk
- Aaveq
- Arfivik
- Natseq
- Qilalugaq

Soqutigisaqatigiit

- Atuisut
- Piniartut

Atuuffii

- Nerisassat

Tunngavissat

Nerisariiaat tassaapput uumassusilinni ataqatigiiaani ataatsini nerisareqatigiit imminnut atassuteqartut. Uumassusilinni ataqatigiiaani uumassusillit tamarmik nerisareqatigiinnut arlalinnut atasarpuk, nukinnut inuussutissanullu uumassusilinni ataqatigiiaani ingerlaartunut aqqaallutik assigiinngiaartut. Nerisareqatigiinni taakkunaniittut ikittunnguusinnaapput, aammali imaannaanatillu amerlasoorsuusinnaapput. Nerisareqatigiit assigiinngitsut imminnut atasut taakku tassaalersarpuk nerisariiaat.

Nerisareqatigiinnik pingaarnertut aallartitsisuusarpuk uumassusillit fotosyntesemik seqerngup qinngorneratigut CO₂-lu iluaqutigalugu namminneq nerisassaminnik pilersitsisartut. Taakkua tulleraat pingaarnertut nerisaqartuusut naasortortut nerisareqatigiinnik pingaarnertut aallartitsisartunik nerisaqartuusut. Pingaarnertut nerisaqartuusut tulleraat neqituumasut imaluunniit tamanik nerisaqartuusut pingaarnertut nerisaqartuusunik nerisallit. Kiisalu kiisortut naasortortunik neqituumasunillu nerisaqartuupput taamalu nerisariiaani oqimaaqatigiissaaralutik.

Piareersarneq

1. Atuartut (atuartut 4-6) suleqatigiiaanuk agguakkit.
2. Agguaassassat 1, 2, 3 aamma 4 printikkut suleqatigiiaat tamarmik immikkut pissaqartillugit.
3. Uumassusilinnik qiortagassat Agguaassassaq 2-miittut qiortakkit.
4. Tunuliaqtaasat immikkoortui marluk nipputitikkut (Agguaassassat 3 aamma 4).

Suleriaaseq

1. Uumassusilinnik (2) qiortagassanik tunuliaqtaasanillu (3 and 4) suleqatigiiaanuk agguassigut.
2. Atuartut uumassusilinnik tulleriiaaritikkut. Uumassusilinnik qiortakkat tamaasa inissaannut nipputsitsisarlik nerisariiaanillu paasinninnertik naapertorlugu qarsuusanik titartaalik (ataani takussutissiaq takuuk). Uumassusillit tamarmik immikkut neriumanerusartagaat Agguaassassaq 1-imi GUARDNA-llu Allagartaataani naatsumik allaatigineqarpuk. Pisariaqarpuk atuartut kajumissaakkit saniatigut namminneq misissueqqullugit.
3. Suleqatigiiaat tamarmik immikkut nerisariiaanik klasseqatiminnut saqqummiussissapput.
4. Suleqatigiiaat nerisariiaanik saqqummiussaaleqqiussigut, aaqqiissutissarlunassuiaaserlugu saqqummiullugu (immikkoortumi 'Kingorna eqqartuineq'-mi innersuussutigineqartut takukkit).
5. Nerisariiaanik saqqummiussat ilaat ataaseq klassimi takuneqarsinnaatiguk Kingornalu eqqartuinnermut ingerlaqqillutit.

Kiisortut

Paggatigisaq

Nerisariiaani titarniliorit una malittaralugu.

Nerisariaanik akulerullugit (Ilinniartitsisumut)

Suut sunik nerisarpat? Atuartut uumassusillit nerisariaani eqqortumik tulleriaarnilerlugillu atassu-sissavaat. Imminnut qanoq atassuteqarpat? Suut sunik nerisarpat? Atuartut uumassusillit nerisari-

Kingorna eqqartuineq

- **Sammissassami matumani atuartut Issittumi nerisariaanik takussutissiamik paasiuminarsakkamik saqqummiussipput. Uumasut imaluunniit uumassusillit sorliit nerisareqatigiinnut ilanngutissagaluarpigit?**

Nerisariaanilli saqqummiussami matumani uumasorpassuit imarmiut nunamiutallu ilaanggillat. Tamanna erseqqinngikkaluartoq, nerisariaat nunamiutat imarmiullu imminnut atassuteqarlunnarput. Artit ilaat artinik immami uumassusillinni ataqtigiiiaaniingitsunik nerisaqarsinnaallutilluunniit artinit immami uumassusillinni ataqtigiiiaaniingitsunit nerineqarsinnaapput. Sammissami matumani nerisariaanik atuisoqarsinnaavoq, assersuutigalugu natsiit piaraat naajanit, teriannianit amaqquillu nerisaasinnaapput, natsersuillu aavernit eqalussuarnillu matumani sammeneqanngitsunit nerisaasinnaapput.

Immap timmiai miluumasut imarmiut ilaannit, soorlu aarlunnit, nerineqartarput. Aamma uumasut uumassusillit killiffiminni assigiinngitsuni nerisariaani inissisimasarput. Isituaaqqat assersuutigeriartigit. Taakku aalisaganngortaramik, ass. saarullinngortaramik, uumasorpassuarnit nerisarineqartartut immami nerisariaani pingaaruteqaqaat. Isituaaqqat zooplanktonit ilagaat, nuarlunnit aalisakkanillu minnernit nerisarineqartartut. Puisit artii allat, soorlu aataat, inunnit, aarlunnit eqalussuarnillu piniagaasarput, piaqqallu nannunit, teriannianit amaqquillu nerineqartarput.

- **Aalisagaq angisooq, ass. saarullik, aalisarneqarpallaarpat immami nerisariaani uumasunut allanut qanoq sunniuteqassava?**

Saarullik diagrammimiit peeruk uumasumik ataatsimik nerisariaanit peersinerup kingunipilui atuartunut paasiuminarsarniarlugit.

Nerisariaaniittut tamarmik imminnut ima atagipput artimik ataatsimik peersineq malittunik sunniuteqarsinnaalluni uumassusillillu ataqtigiiiaarnerannut tamarmut akornusiisnaalluni taamalu uumassusillinni assigiinngitsoqassutsimut nerisariaanilu artit allat piujuarnissaannut sunniuteqassalluni.

Saarullik assersuutigeriartigu.

Saarulleeruppat zooplanktonit, saarullinnit nerineqartartut, amerlissapput. Tamatuma kinguneranik naasuni planktonit zooplanktoninit nerineqarpallaarlutik ikilissapput. Naasuni planktonit ikilinerat silaannarmik pilersitsinermut sunniuteqassaaq. Aamma saarullik uumasunit annerit, soorlu qilalukkat, immami timmissat natsiillu, nerisaasa pingaarnersaraat. Saarullik nerisareqatigiinni taakkunaniikkunnaarpat nerisareqatigiit taakku taakkuninngalu nerisaqartartut kiisortut, soorlu aarluit nannullu, ikileriassapput. Kingullertullu inuit saarullittortartut artinillu allanik saarullittortartunik nerisaqartuusut nerisareqatigiinni tamangajanni nerisareqatigiinni qullersanut ilaagamik sunnerneqangaassapput.

Arti peerneqartoq ataasiinnaagaluarpalluunniit tamanna arlalinnik kingunerluuteqarsinnaavoq assigiinngitsorpassuartigullu akornusiisnaalluni. Uumassusillit ataqtigiiiaartuassappata uumassusillit ataqtigiiiaakkuutaani assigiinngisitaartuarnissaat pingaaruteqarpoq. Uumassusillit assigiinngisitaarpallaarunnaarnerat kingunerlorujussuarsinnaavoq, uumassusillit ataqtigiiiaarnerannik sanngiinnerulersitsisinnaagami akornusiinernullu misikkarinnerulersitsisinnaalluni. Imaaliiallaanaq takuneqarsinnaanngikkaluartumik nerisariaani artit tamarmik immikkut suliaasaqarput. Misileraaneq tamanna artit tamarmik uumassusillit ataqtigiiiaarneranni oqimaqatigiissaarinissamut peqqissuutitsinissamullu pingaaruteqassusiannut erseqqissaataapput.

Sivitsuineq

- **Inuit iliuusiisa nerisariaanut imarmiunut sunniutaannik misissuigit.** Mingutsitsinerup, aalisarpallaarnerup, silap pissusiata allanngoriartornerata inuillu iliuusiisa allat nerisariaat imarmiut ataqtigiiinnerannut imaannaanngitsumut qanoq sunniuteqartarnera paasiumallugu GUARDNA-p aarlerinaatit pillugit allagartaataaniittut oqallisigisigit.
- **Uumassusillit ataqtigiiiaarnerat tunngavigalugu ingerlatsineq pillugu paasiniaagit.** Siornatigut ilisimatusartut ingerlatsisoqarfinnilu sulisut malittarisassiorniarlutik misissuigaangamik malittarisassanillu siunnersuusioraangamik artit ataasiakkaarlugit ukkatarisarpaat. Soorlu paasereeripput, uumassusillit ataqtigiiiaarnerat imaannaanngeqaaq. Arti ataasiinnaq artinut allanut qanoq atassuteqarnera eqqarsaatiginagu ukkatarineqarpat malittarisassiornermi pitsaanngitsunik aalajangiisoqarataannaavoq. Ullumikkut uumassusillit ataqtigiiiaarnerat tunngaviginerullugu ingerlatsisoqarpoq: pissamaatinik ingerlatsinermi aalajangigassanut atatillugu uumassusillit ataqtigiiiaarnerat tamaat, inuit sunniutaat ilanngullugit, aallaavigalugit suleriaaseqartoqarpoq. Suleriaatsimi matumanissaq ingerlatsinermi najoqqutassat eqinnaatsut aallaavigineqarput, piffissap ingerlanerani maluginiarneqartut isummerfigineqartullu tunngavigalugit aaqqiisuteqartoqarsinnaalluni.

